

SPOŁECZNO-WYCHOWAWCZE WARTOŚCI IDEI FAIR PLAY W SPORCIE DLA WSZYSTKICH

Wprowadzenie

Najczęściej – i słusznie – kojarzy się ideę *fair play* ze sportem wyczynowym i z olimpizmem. Stanowi ona naczelną zasadę olimpizmu i przesądza o wartościach sportu. Wszyscy twórcy nowożytnego sportu i olimpizmu tworząc ich podwaliny czynili to w świadomości tego, że w konfrontacji „człowiek – człowiek” czynnik pragmatyczny – reguły i przepisy – musi być poddany czynnikowi etycznemu jako wartości, bez której współzawodnictwo traciłoby wszystko to, co najcenniejsze z wychowawczego punktu widzenia. „Duch sportowy jest tożsamością zasady *fair play*...” czytamy w pierwszym Manifeście Sportowym CIEPS-ICSPE (1964).

Fair play daje się interpretować zwykle w trzech wymiarach:

1. Formalnym, obowiązkowym, minimalistycznym, stanowi zasadniczy warunek uczestnictwa w grze, w sporcie.
2. Humanitarnym – oznacza wówczas przyjaźń, partnerstwo, szacunek dla rywala, poprawne zachowanie. Jest także równoznaczny z wyeliminowaniem z własnego postępowania wszelkich elementów, które zapewniałyby wygraną w sposób nieuczciwy, takich jak: oszustwa, przemoc, przekupstwo, doping.
3. Humanistycznym, który obejmuje traktowanie współzawodnika jako najwyższej wartości społecznej, ludzkiej. Znaczy to również, że sportowiec ryzykuje własną przegraną dla uratowania wyższej wartości, np. życia czy też bezpieczeństwa współzawodnika (6, s. 65).

Wszystkie trzy wymiary odnoszą się zarówno do sportu wyczynowego, jak i sportu dzieci i młodzieży oraz sportu dla wszystkich.

Fair play – mówi J. Borotra – to styl życia i wewnętrzna dyscyplina, tak jak dla P. de Coubertina olimpizm był „stanem ducha, stylem życia” Te sformułowania ludzi szczególnie znaczących dla przedmiotu naszych zainteresowań, stają się dziś aktualne wobec zagrożeń współczesnego sportu. „Bez *fair play* nie ma sportu” – stwierdza J. Borotra. „Musimy się przeciwstawić dążeniom do zwycięstwa za wszelką cenę” – dodaje w wywiadzie z polskim dziennikarzem, nazywając *fair play* „pięknem fizycznym i moralnym” (5, s. 177).

Analizując znaczenie idei *fair play* w życiu współczesnych społeczeństw, dochodzimy do niezbyt optymistycznych wniosków. Odnosi się wrażenie, że postawy ludzi kształtują się w znacznej części w procesie socjalizacji, w którym obraz postaw kreślą zasady ekonomicznej gry rynkowej i polityka, a nie procesy humanistycznej edukacji opartej o wartości ponadczasowe i uniwersalne. Taką właśnie wartością jest *fair play*. Zjawiska deprecjacji idei *fair play* – zarówno w sporcie, jak i w życiu – obserwujemy dziś w całym świecie. Uwagę zwraca coraz częstsze przenikanie negatywnie ocenianych, niehumanistycznych obyczajów (doping, przemoc, szowinizm itp.) do sportu młodzieżowego i sportu dla wszystkich. A przecież sport młodzieżowy stanowi z jednej strony przedpole (bazę) dla sportu wyczynowego, a z drugiej strony jest propedeutyką sportu całozyciowego dla człowieka, sportu dostępnego dla wszystkich i uprawianego do późnej starości.

W tym znaczeniu uzasadniona jest obecność *fair play* zarówno w europejskiej kulturze, jak i edukacji, w tym sportowej.

Wobec dostrzegalnych powszechnie zjawisk dehumanizacji sportu, Międzynarodowy Komitet Fair Play (CIFP) wydał w 1992 roku Deklarację Fair Play pod znamienym tytułem *Fair play dla wszystkich*. Zwraca się w niej uwagę, że *fair play* powinna być obecna we wszystkich formach czynnego wypoczynku i w każdej kategorii wiekowej, ze względu na jej uniwersalne wartości wychowawcze. Międzynarodowy Komitet Fair Play apeluje o współpracę w krzewieniu wartości *fair play* do rządów poszczególnych państw, do władz instytucji wychowawczych, klubów i organizacji sportowych, na szczeblu międzynarodowym i krajowym, do trenerów, sędziów sportowych, działaczy, dziennikarzy, służby medycznej, także do publiczności, do widzów. Idea *fair play* powinna znaleźć odpowiednie miejsce w programach zawodów sportowych różnych szczebli. Widowiska sportowe powinny być pod tym względem odpowiednio zmodyfikowane – tak, aby ukazały, że naczelną zasadą sportu nie jest osiągnięcie zwycięstwa za wszelką cenę. CIFP stoi na stanowisku, że osiągnięcie sukcesu jest możliwe bez rezygnacji z norm etycznych, z zachowaniem ludzkiej godności i w zgodzie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

Fair play w europejskiej kulturze i edukacji

Kultura wywodzi się ze słowa „uprawa” Uprawa będzie o tyle skuteczniejsza, o ile będzie bogatsza w wartości sprzyjające jej efektom i będzie mogła być sprawdzana na różnych polach.

Jedną z wartości kultury jest *fair play* – ma wymiar uniwersalny, ponadczasowy i wywodzi się z kultury europejskiej. A terenem jej promocji, na którym jest sprawdzana ta wartość, jest większość krajów europejskich.

Edukacja z kolei jest z jednej strony elementem kultury – w tym przypadku europejskiej – a z drugiej strony odpowiada za wychowanie do tej kultury.

Większość krajów europejskich ceni wartości *fair play*, czyniąc je nieodzownym elementem ich kultury. Wchodząc do Unii Europejskiej staramy się zweryfikować miejsce *fair play* w polskiej kulturze, korzystając z szerokiego dorobku kultury europejskiej.

Istota *fair play* polega na zachowaniu sprawiedliwych warunków rywalizacji sportowej. Zdaniem A. Przyłuskiej-Fischer wyraża się ona w akceptowaniu następujących zasad moralnych, nośnych edukacyjnie i ważnych w życiu społecznym: 1) zasady przestrzegania wszystkich reguł gry, 2) zasady bezwzględnego podporządkowania się decyzjom sędziego (rzecznika bezstronności oceny wyników sportowych), 3) zasady zachowania obiektywnie równych warunków rywalizacji (zasada równych szans), 4) niewykorzystywania przewagi losowej, będącej uszczegółowieniem zasady równych szans, która składa w szczególnych przypadkach odpowiedzialność za zachowanie sprawiedliwych warunków rywalizacji sportowej na samych zawodników, 5) świadomej rezygnacji z możliwości osiągnięcia nieuczciwego zwycięstwa (poczucie odpowiedzialności za wynik osiągnięty zgodnie z regułami czystej gry).

Taka interpretacja wartości *fair play* ma swoje uzasadnienie w opracowaniach typu normatywnego, opartych o tradycję antycznego sportu, ideologię ruchu olimpijskiego, kodeksy etyczne, wyniki badań obejmujące ocenę stopnia świadomości różnych grup społecznych na temat funkcji i istoty postawy *fair play*, jej rozumienia, interpretacji i związków z postawami moralnymi człowieka wraz z ich implikacjami wychowawczymi.

W szerokim rozumieniu postawy moralnej traktuje również *fair play* opracowana w 1974 roku w Paryżu *Karta Fair Play*. Postawy *fair play* charakteryzuje się w niej jako „stałą i jednoznaczną rezygnację ze zwycięstwa za wszelką cenę. Jest to (...) postawa wynikająca z wymagania moralnego wobec siebie, ponieważ jej źródłem jest wewnętrzne przekonanie, że zwycięstwo osiągnięte w wyniku oszustwa, błędu sędziego lub dużej niesprawiedliwości losu, nie stanowi prawdziwej wygranej” (2).

Wprowadzenie wartości *fair play* do systemu edukacji czyni je elementem strategii edukacyjnej XXI wieku. Dwa filary tej strategii – sport z jego zasadą *fair play* i zdrowie, któremu ma służyć – są tymi wartościami uniwersalnymi i ponadczasowymi, które akceptują systemy edukacyjne wielu krajów europejskich i realizują je w ramach edukacji alternatywnej. Wzrost funkcji opiekuńczych we współczesnej edukacji zakłada konieczność kształtowania odpowiedzialności moralnej ucznia za dokonywane wybory, jednym z wyrazów tej odpowiedzialności jest kierowanie się zasadą *fair play* przy ich dokonywaniu. Sport jest doskonałą płaszczyzną, a nawet poligonem do promocji tych wartości wśród młodzieży.

O zasadzie *fair play* wiadomo niemal wszystko. Zajmuje ona kluczową pozycję w strukturze wartości nowożytnego olimpizmu. Pretenduje do repre-

zencyjnej roli wśród wielu szczegółowych norm etycznych, towarzyszących całemu współczesnemu sportowi. Jest symbolem ideału zawodnika i podstawą programu edukacji poprzez sport. Posiada ona również walor historyczny, zbierając co szlachetniejsze okruchy dziejowego doświadczenia człowieka.

Obserwowany dziś dość powszechnie – w sporcie i w innych przejawach życia – praktyczny odpływ wartości *fair play* J. Lipiec (3) ocenia jako tendencję przemijającą. Dotyczy to zarówno sportu, jak i praktycznej filozofii życia. Odrzucenie *fair play* musiałoby unicestwić sam sport, a wraz z nim zlikwidować wszystkich jej przeciwników i szyderców. Po okresie względnego upadku, można oczekiwać powrotu romantycznego ducha i odrodzenia bezinteresownej szlachetności. Należy natomiast przechować skrupulatnie moralny depozyt czystego, romantycznego, olimpijskiego ideału. Przypominać o nim, analizować, walczyć słowem i – przykładem. Tych ostatnich nie ma zbyt wiele, ale pojawiają się przecież wciąż od nowa, spontanicznie (nagrody i wyróżnienia *fair play*).

Sport wyznacza dwa główne sposoby ujęcia sytuacji człowieka: rywalizacyjny (w konfrontacji z innymi) oraz perfekcjonistyczny (w odniesieniu do samego siebie, poprzez ideał lub miarę rozwojową). Choć *fair play* niewątpliwie należy do perspektywy rywalizacyjnej, to perfekcjonizacja – nie tylko przecież fizyczna, ale całościowa, w tym też moralna – przydaje specyficznego blasku etycznej sytuacji podmiotowej. Rywalizując, sprawdzamy zatem nie tylko to, czy jesteśmy lepsi od konkurenta, ale czy sami jesteśmy dobrzy? Tym samym falsyfikacji podlega podejrzenie, iż *fair play* jest niszczone w wyniku rywalizacyjnego charakteru sportowej gry (lub gry w ogóle). Wszystko zależy od tego, co to za gra, oraz kto i jak w nią gra. Wszystko zależy zatem od człowieka.

Wobec wielu zagrożeń współczesnego sportu, a jednocześnie przemożnej siły jego wpływu na młodzież, zarówno pozytywnego, jak i negatywnego, *fair play* staje się naczelną dewizą wszystkich imprez sportowych. Brzmi jak przesłanie, od którego w dużym stopniu zależy rozwój sportu i olimpizmu oraz wykorzystanie wartości, których jest nośnikiem.

Wartości *fair play* wyznaczają więc i integrują postawy wobec różnych osób, a także określają sieć poznawczą osoby. Mogą stanowić jeden z celów edukacyjnych. Wartości *fair play* mogą spełniać funkcję motywującą do właściwych wyborów w sporcie i w życiu (8).

Różnorodność oddziaływań na człowieka, począwszy od wpływów w rodzinie, poprzez szkołę oraz wszelkiego rodzaju grupy społeczne, których bywa on uczestnikiem, prowadzi do rozwoju systemu wartości, czy też – jak określa J. Reykowski – sieci wartości. System ów kształtuje się nieustannie w rozwoju ontogenetycznym człowieka. Wielostronne badania nad jego osobowością dowiodły jednoznacznie silnego wpływu na jej rozwój zabiegów dydaktyczno-wychowawczych organizowanych, jak też spontanicznych, wy-

stępujących w szkole. Pod wpływem oddziaływań nauczycieli, grup rówieśniczych, własnej aktywności oraz wielu typowych przejawów życia szkolnego następują także istotne modyfikacje w zakresie systemu wartości uczniów. Taką kategorią wartości jest również *fair play*.

Osobowość człowieka posiada taką właściwość, która powoduje, że w toku kształtowania się przyjmuje określony spójny profil. Jeżeli uczeń w procesie wychowania zetknie się z wartościami, np.: dobra, piękna, prawdy i je zinternalizuje, to będzie się starał, aby jego postępowanie w różnych sytuacjach było z nimi zgodne. W sporcie norweskim np. za wiodące wartości uznano: przyjemność, zdrowie, uczciwość i współdziałanie. Zostały one zawarte w opracowanym *Manifeście sportowych wartości*. Te główne wartości mają wpływ na całą aktywność sportową w norweskim sporcie, bez względu na rodzaj sportu, jego poziom czy wiek uczestników (7, s. 50), choć formy ich przejawiania różnią się nieco w sporcie wyczynowym, sporcie dzieci i młodzieży i w sporcie dla wszystkich.

Szansą na realizację wartości *fair play* w procesie edukacji jest Decyzja Parlamentu Europejskiego, że rok 2004 został ogłoszony Europejskim Rokiem Edukacji przez Sport.

Fair play w sporcie dla wszystkich

Sport dla wszystkich powinien ogniskować się na aktywności samej w sobie, a nie tylko na końcowym efekcie – wyniku sportowym. Liczą się tu w szczególności: przyjemność, osobiste doświadczenie, przygoda, ryzyko, kontakt społeczny, potrzeba akceptacji. Wszystko to może integrować ludzi w aktywności sportowej. Jednak i w sporcie dla wszystkich zdarzają się zachowania nie *fair*, których źródłem może być słabość uczestników, niższa społeczna akceptacja lub brak siły, kondycji, wytrzymałości związanych z wiekiem, gorszym samopoczuciem, kompleksami.

Cywilizacja niesie potrzebę zainteresowania się własnym zdrowiem; jednym ze wskazań jest aktywny wypoczynek. Daje to impuls do masowego uprawiania sportu – ale dla zdrowia – a nie tylko dla tężyzny fizycznej mierzonej miarą osiągniętych wyników. W ten sposób można działać przeciwko sobie.

Fair play w sporcie dla wszystkich można postrzegać w dwu kategoriach: 1) indywidualnych, 2) społecznych.

Indywidualne znaczenie idei *fair play* związane jest głównie z osobistą odpowiedzialnością uczestników i dotyczy: 1) fizycznego i psychicznego kontaktu między przeciwnikami, 2) troski o dobre samopoczucie własne w równym stopniu jak innych, 3) dążenia do osiągnięcia sukcesu na możliwie najwyższym poziomie, 4) akceptowania decyzji sędziego i przestrzegania

reguł gry, 5) samokontroli zachowania w przypadku zwycięstwa i porażki, 6) świadomego zainteresowania się tym, co dzieje się z innymi uczestnikami.

Społeczne uwarunkowanie idei *fair play* związane jest bardziej z odpowiedzialnością organizatorów sportu dla wszystkich i dotyczy w szczególności: 1) zasad warunkujących atrakcyjność czynnego wypoczynku, 2) przestrzegania mniej więcej równych szans przeciwników w walce, 3) zapewnienia warunków bezpieczeństwa i dobrej atmosfery we współzawodnictwie, 4) doboru zadań ruchowych do potencjalnych możliwości fizycznych uczestników, z uwzględnieniem progu motywacyjnego, 5) ograniczenia niepożądanych wpływów (komercyjnych, politycznych) mogących zakłócić prawidłowy przebieg współzawodnictwa.

W sporcie dla wszystkich należy z jednej strony chronić uczestników przed nadmiernym ryzykiem, kontuzjami, a z drugiej strony stymulować ich aktywność. Inspiracją do uczestnictwa w sporcie rekreacyjnym jest najczęściej szukanie przyjemności i zadowolenia z „wyżycia” się ruchowego, samorealizowania, ale promocja w nim zasad *fair play* zwiększa jego walory edukacyjne.

Chodzi tu głównie o 1. Pobudzenie samodeterminacji w aktywnym uczestnictwie w działalności sportowej na drodze stosowania prostych wychowawczych zabiegów, wzmacniających zachowania zgodne z duchem *fair play*. Należy uwzględniać przy tym poziom ich rozwoju fizycznego, ich oczekiwania wobec uczestnictwa w sporcie, warunki i klimat interakcji społecznych, uczenie się „przez odkrywanie”, z wykorzystaniem ich dotychczasowych doświadczeń sportowych. 2. Wykorzystanie wartości *fair play* w procesie socjalizacji, na drodze udanych społecznych interakcji między członkami grupy ćwiczącej czy klubu.

Dąbrowscy (1, s. 138) wskazują na potrzebę przestrzegania prostych zasad w procesie socjalizacji w sporcie dla wszystkich: 1) bądź w zgodzie ze swoim sumieniem, 2) zachowaj uczciwość wewnętrzną, 3) dopuszczaj możliwość oceny i samooceny własnych zachowań, sprzyja to optymalizacji twojej postawy *fair play* i twoich decyzji, 4) przywiązuaj wagę do tworzenia przepisów i reguł postępowania w duchu *fair play*, 5) nie stresuj uczestników, 6) współpracuj z innymi doprowadzając do pełnego porozumienia, 7) stawiaj jasno zadania i problemy.

Ludzie różnych kultur, ras, wieku i płci powinni mieć szansę brania udziału w różnych formach sportu dla wszystkich zgodnie ze swoimi potrzebami, osobistymi predyspozycjami, uwarunkowaniami kulturowymi, bez względu na prezentowany przez nich poziom osiągnięć. Dotyczy to także osób niepełnosprawnych fizycznie i umysłowo. Sport może spełniać tu istotne funkcje integracyjne.

Nauczenie się postępowania w duchu *fair play* w sporcie dla wszystkich może mieć miejsce w sytuacjach konkretnego działania. A w działaniu re-

kreacyjnym w sporcie dla wszystkich zachowuje się mniejsze rygory regulaminowe, co może rodzić sytuacje sprzyjające zachowaniom nie *fair*. I tak. np. niższy poziom sportowy narażony może być na drwiny, wykorzystuje się młodszych, wyśmiewa osoby różnej płci, różnej rasy, stosuje „sztuczki” wobec współzawodników, warunkuje relacje na bazie sukcesu czy statusu społecznego, a nie partnerstwa sportowego itp.

Dostrzeganie kreatywnych, twórczych i humanistycznych aspektów uczestnictwa w sporcie dla wszystkich zobowiązuje do przestrzegania zasad *fair play*.

W sporcie dla wszystkich kierować się powinniśmy następującymi zasadami: 1) współdziałania i współzawodnictwa, osobistych osiągnięć i doświadczeń, 2) świadomości własnego ciała i jego fizycznych możliwości, 3) osobistej wolności, radości i zadowolenia, 4) wyzwania dla samego siebie i samorealizacji.

Realizacja tych zasad możliwa jest tylko w klimacie społecznego szacunku dla postaw *fair play* w sporcie dla wszystkich.

Sport dla wszystkich powinien przynosić nie tylko efekty higieniczno-zdrowotne dla ciała i umysłu, ale m.in. ukazywać sposoby umiejętnego korzystania ze środowiska naturalnego i troski o jego ochronę. Będąc źródłem radości, powinien prowadzić do osiągnięć, ale nie za wszelką cenę i wszystkimi sposobami, może to wprowadzić w błąd przeciwnika, może też powodować kontuzje (1).

Znajomość zasad *fair play* w sporcie dla wszystkich będzie procentować dokonywanymi wyborami moralnymi w aktywności sportowo-przyjacielskiej i sportowo-rodzinnej. *Fair play* w tym sensie oznacza nie tylko integrację ludzi wokół różnych dyscyplin i form sportu dla wszystkich, ale również docenienie twórczego uczestnictwa w podnoszeniu własnej sprawności fizycznej, doświadczenie sytuacji nowych i nowy rodzaj samorealizacji i integracji społecznej. Sport dla wszystkich oparty jest głównie na wzajemnej współpracy i przyjacielskiej aktywności. Daje to szansę kreowania wartości ludzkich przez sport.

Refleksje końcowe

Realizacja społeczno-wychowawczych wartości idei *fair play* w sporcie dla wszystkich zależy w dużej mierze od wprowadzenia ich do systemu edukacji (na wszystkich poziomach). Jest to najślusniejsza i najefektywniejsza droga ich promocji obok podnoszenia ich znaczenia w sporcie wyczynowym, który bez tych wartości traci swój sens.

Poziom akceptacji społecznej dla wartości *fair play* w sporcie (młodzieżowym i wyczynowym) daje szansę samorealizacji uczestnikom w klimacie *fair play* sportu dla wszystkich. Chodzi o to, aby je zrozumieć, brać za nie odpo-

wiedzialność jednostkową i grupową, przeżywać i oceniać. Chodzi o refleksję etyczną zarówno w stosunku do oceny własnych postaw w działalności sportowej, jak postaw innych, umiejętność ich akceptacji bądź dezakceptacji.

Do czynników warunkujących w największym stopniu skuteczną promocję wartości *fair play* w sporcie dla wszystkich zaliczamy: 1. Miejsce wartości *fair play* w systemie edukacyjnym (sport dzieci i młodzieży), w sporcie wychynowym i w świadomości społeczeństwa. 2. Poziom świadomości społecznej – w tym młodzieży, nauczycieli i rodziców w szczególności – w zakresie wiedzy i postaw *fair play* w sporcie i w życiu. 3. Aktywność przez uczestnictwo, doznawanie i przeżywanie własnych postaw *fair play* w sporcie i w życiu oraz ocenę postaw innych. 4. Wspomaganie procesu i bodźce w formie nagradzania postaw *fair play*, które stają się przedmiotem analizy, oceny; osoby te zaczynają funkcjonować na zasadzie wzorów osobowych. Rodzi to inspirację do refleksji: a może warto być *fair*? 5. System sankcji konsekwentnie egzekwowanych w przypadku łamania zasad *fair play* w sporcie – bez względu na poziom jego uprawiania. 6. System informowania i przekazu informacji na temat wartości *fair play* i ich znaczenia w sporcie i w życiu każdego człowieka i każdej grupy społecznej. 7. System promowania wartości *fair play* w edukacji, w sporcie, w społeczeństwie. 8. Zintegrowane działania wszystkich organizacji i instytucji – krajowych i międzynarodowych – i pomoc wzajemna w promowaniu wartości *fair play* w życiu młodzieży i społeczeństw.

W końcowej refleksji pragnę dać wyraz memu przekonaniu, że wychowanie jest najistotniejszą szansą dla zachowania wartości *fair play* w sporcie dla wszystkich. Społeczny ruch *fair play* (krajowy i międzynarodowy) jest zaś siłą napędową i inspiracyjną takiego ruchu edukacyjnego.

Przychodzi na pamięć formuła inauguracyjna zwykle uroczystości uniwersyteckie: „*Quod felix, fanstum fortunatumque sit*” – niech się rozwija, z aprobatą i pomyślnie.

Piśmiennictwo

1. Dąbrowscy A. A., *Społeczno-wychowawcze wartości idei fair play w rekreacji i turystyce*, (w :) Z Żukowska (red.), *Fair play – Sport – Edukacja*, Warszawa 1996.
2. *Karta Fair Play*, Paryż 1974.
3. Lipiec J., *Filozofia olimpizmu*, Warszawa 1999.
4. Lipoński W., *Olimpizm dla każdego*, Poznań 2000.
5. Lis J., *Fair play – piękno fizyczne i moralne*, (w :) Z Żukowska (red.), *Fair play – Sport – Edukacja*, Warszawa 1996.
6. Nowocień J., *Sport i olimpizm w systemie dydaktyczno-wychowawczym współczesnej szkoły*, Warszawa 2001.

7. Thorsen T., *Fair play w sporcie norweskim*, (w :) Z Żukowska (red.), *Fair play – Sport – Edukacja*, Warszawa 1996.
8. Żukowska Z (red.), *Fair play – Sport – Edukacja*, Warszawa 1996.
9. Żukowska Z., Żukowski R. (red.), *Europejski Kongres Fair Play*, Warszawa 1997.
10. Żukowska Z., Żukowski R. (red.), *Edukacja olimpijska w reformującej się szkole*, Warszawa 2000.
11. Żukowska Z., Żukowski R. (red.), *Zdrowie - Ruch - Fair play*, Warszawa 2001.
12. Żukowska Z., Żukowski R. (red.), *Zdrowie i sport w edukacji globalnej*, Warszawa 2003.